

Інститут культурології НАМ України

Олександр Гриценко

ПРЕЗИДЕНТИ І ПАМ'ЯТЬ

Політика пам'яті президентів України (1994–2014):
підґрунтя, послання, реалізація, результати

Київ 2017

УДК 323.2(477)
ББК 71.4(2)
Г85

*Рекомендовано до друку Вченою радою Інституту культурології
НАМ України, протокол № 5 від 20 квітня 2017 р.*

Рецензенти:

доктор історичних наук, професор Ю.І.Шаповал;
доктор історичних наук, професор В.Ф.Верстюк;
доктор наук з державного управління, професор В.В.Тертичка.

Гриценко О.А.

Г85 Президенти і пам'ять. Політика пам'яті президентів України (1994–2014): під-
ґрунття, послання, реалізація, результати. – К.: «К.І.С.», 2017. – 1136 с. ; іл.

Міждисциплінарне дослідження формування, практичного втілення та прямих наслідків політики у сфері історичної пам'яті, що здійснювалась у період, коли президентами України були Л.Кучма, В.Ющенко, В.Янукович (із принагідними екскурсами в раніші часи). Шляхом контент-аналізу офіційних документів цієї політики (укази та розпорядження президентів, постанови Верховної Ради та уряду, виступи і звернення) та дискурсивного аналізу їх аргументації з'ясовано явно й неявно визначені цілі, ідеологічні засади, тематичні й політичні пріоритети державної політики пам'яті, її інструментарій. На базі широкого масиву джерел проаналізовано також практичну реалізацію поставлених президентами завдань, оцінено її наслідки та суспільну рецепцію.

У праці запропоновано цілісну методологію вивчення й оцінювання державної політики пам'яті, ґрунтовану на методах аналізу суспільної політики, дискурсивного аналізу, й на методі «стратегічних дилем» культурної політики.

Видання розраховане на культурологів, політологів, політичних аналітиків, фахівців з державного управління та гуманітарної політики.

Це видання уможливлене грантом Канадського інституту українських студій з Вічного фонду ім. докторів Марії Фішер-Слиш і Рудольфа Фішера.
This publication was made possible through a grant from CIUS (from the Dr. Maria Fischer-Slysh and Dr. Rudolf Fischer Endowment Fund).

Редактор Н.Гончаренко

Зміст

Подяки	8
--------------	---

Частина 1.

ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИКИ ПАМ'ЯТІ: ПОНЯТТЯ, ПРЕДМЕТ І ПІДХОДИ

1.1. Історична пам'ять суспільства та політика пам'яті: проблеми з термінами, моделями та методами	11
1.2. Предметна область, завдання та методологія дослідження	25

Частина 2.

ПОЛІТИКА ПАМ'ЯТІ ПРЕЗИДЕНТА Л.КУЧМИ: ПРИНЦИПОВА СИТУАТИВНІСТЬ

2.1. Тематична спрямованість указів з політики пам'яті.....	49
2.2. Аналіз політичної аргументації указів Л.Кучми	56
2.3. Аналіз реалізації указів та розпоряджень президента Л.Кучми	72
2.3.1. Спорудження пам'ятників, відбудова втрачених пам'яток.....	72
<i>Спроби «декомунізації» символічного простору.....</i>	74
<i>Відновлення втрачених видатних пам'яток.....</i>	75
<i>Відновлення «Цвинтаря львівських орлят»</i>	100
2.3.2. Реалізація інституційних рішень та «проблема ОУН-УПА»	113
2.3.3. Відзначення річниць та ювілеїв.....	129
400-річчя від дня народження Богдана Хмельницького	134
350-річчя битви під Батогом	146
350-річчя Переяславської ради	150
Відзначення Шевченківських річниць та ювілеїв	163

<i>Відзначення 125-річчя та 130-річчя М.Грушевського</i>	183
<i>День Соборності, річниці Центральної Ради і бою під Крутами</i>	207
<i>Роковини Голодомору 1932–1933 років</i>	214
<i>Святкування 200-річчя Різдва Христового та «входження в третє тисячоліття»</i>	245
2.3.4. Реалізація інших заходів (створення закладів культури, держпрограми, видавничі проекти, всеукраїнські культурно-мистецькі акції)	249
2.4. Висновки про політику пам'яті Л.Кучми	266

Частина 3.

ПОЛІТИКА ПАМ'ЯТІ ПРЕЗИДЕНТА В.ЮЩЕНКА: СПРОБИ НАЦІОНАЛЬНОГО ОПРИТОМНЕННЯ

3.1. Проблеми політики пам'яті в період 2005–2010 років та їх загальне розуміння президентом В.Ющенком	275
3.2. Тематична й ідеологічна спрямованість указів В.Ющенка	282
3.3. Аналіз політичної аргументації в текстах указів В.Ющенка	291
3.4. Аналіз постановчих частин указів президента В.Ющенка	321
3.4.1. Відзначення річниць історичних подій та ювілеїв видатних діячів	323
<i>Відзначення річниць і ювілеїв Т.Г.Шевченка, увічнення його пам'яті</i>	344
<i>150-річчя І.Франка та актуалізація його спадщини</i>	355
<i>200-річчя від дня народження М.В.Гоголя</i>	371
<i>150-річчя від дня народження Шолом-Алейхема</i>	379
<i>100-річчя від дня народження Івана Багряного</i>	383
<i>100-річчя з дня народження Богдана-Ігоря Антонича</i>	387
3.4.2. Спорудження пам'ятників, меморіалів	390
3.4.3. Демонтаж пам'ятників діячам радянського режиму	409
3.4.4. Розроблення законодавчих актів, встановлення нових свят	427
3.4.5. Інституційні проекти.....	435
<i>Український інститут національної пам'яті</i>	435
<i>Меморіал пам'яті жертв голодоморів в Україні</i>	457
<i>Національний історико-меморіальний заповідник «Биківнянські могили»</i>	458
<i>Національний історико-меморіальний заповідник «Бабин Яр»</i>	459
<i>Музей Української Революції 1917–1921 років (Музей УНР)</i>	460
<i>Національна рада з питань культури і духовності</i>	460
<i>Музейно-виставковий комплекс «Мистецький Арсенал»</i>	469

<i>Інші інституційні структури</i>	488
3.4.6. Створення нових закладів культури.....	489
3.4.7. Ініціювання Всеукраїнських акцій, фестивалів	497
<i>Акції та фестивали, присвячені історії козацтва</i>	498
<i>Акції та фестивали на підтримку української народної культури</i>	501
<i>Всеукраїнські молодіжні акції</i>	504
3.4.8. Видавничі проекти	512

Частина 4.

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ ПОЛІТИКИ ПАМ'ЯТІ В.ЮЩЕНКА

4.1. Відзначення історичних подій «гетьманського періоду»	529
4.1.1. Актуалізація пам'яті про Запорозьке козацтво, відродження Хортиці.....	530
4.1.2. Відзначення подій, пов'язаних із Богданом Хмельницьким	544
4.1.3. Гетьманська столиця Батурин та 300-річчя «подій, пов'язаних із воєнно-політичним виступом гетьмана України Івана Мазепи»	569
4.1.4. Відзначення 350-річчя Конотопської битви.....	604
4.1.5. Інші акти щодо гетьманського періоду: Глухів, Орлик, Полуботок.....	617
4.2. Тема Голодомору в політиці пам'яті В.Ющенка	638
4.2.1. Вирішення завдань політики, успадкованих від попередника.....	639
4.2.2. Підготовка до відзначення 75-х роковин Голодомору 1932–1933 рр.....	643
4.2.3. Спорудження Меморіалу пам'яті жертв голодоморів	662
4.2.4. Боротьба за світове визнання Голодомору, російська «контрпропаганда».....	671
4.2.5. Відзначення 75-х роковин Голодомору.....	680
4.2.6. Політика щодо Голодомору в останній рік президентства В.Ющенка.....	686
4.3. Відзначення подій та вшанування діячів українського національно-визвольного руху ХХ ст.	696
4.3.1. Відзначення подій Української революції та вшанування її діячів.....	696
<i>Увічнення пам'яті діячів УНР і ЗУНР</i>	696

<i>Вшанування подвигу Героїв Крут</i>	720
<i>Вшанування пам'яті інших видатних діячів доби Української революції</i>	726
4.3.2. Визнання та вшанування визвольного руху 1930–1950-х років	736
<i>Спроби добитися визнання ОУН і УПА</i>	736
<i>Відзначення ювілеїв О.Теліги, О.Ольжича</i>	742
<i>Ушанування пам'яті подружжя Стецьків та Р.Шухевича</i>	749
<i>Страсті навколо «героїзації» С.Бандери та УПА</i>	759
4.3.3. Вшанування діячів правозахисного та національно-демократичного руху 1960–1980-х років	787
<i>Вшанування пам'яті В'ячеслава Чорновола</i>	788
<i>Вшанування пам'яті Василя Стуса</i>	799
<i>Вшанування пам'яті генерала П.Григоренка</i>	805
<i>Відзначення річниць створення УГГ, Руху, Товариства «Меморіал»</i>	810
<i>Відзначення 90-річчя М.Руденка: «відчуйте річницю»</i>	818
4.4. Загальна характеристика й оцінки політики пам'яті В.Ющенка	821
4.4.1. Стратегічні дилеми політики пам'яті В.Ющенка	823
4.4.2. Оцінка політики В.Ющенка за стандартними критеріями	829

Частина 5.

ПОЛІТИКА ПАМ'ЯТІ В.ЯНУКОВИЧА: СОРОМ'ЯЗЛИВИЙ ДЕМОНТАЖ

5.1. Тематична й ідеологічна спрямованість указів В. Януковича	835
5.2. Аналіз політичної аргументації в текстах указів В. Януковича	842
5.3. Аналіз реалізації указів В. Януковича	849
<i>Встановлення та ліквідація свят</i>	849
<i>Спорудження пам'ятників</i>	851
<i>Інституційні заходи</i>	857
5.3.1. Повернення культу «Великої Вітчизняної»	865
5.3.2. Нова трагедійність (Корюківська, Волинська та інші трагедії).....	885
<i>«Корюківська трагедія»</i>	887
<i>«Трагедія оstarбайтерів»</i>	896
<i>«Волинська трагедія»</i>	906
5.3.3. «Негеноцидний» Голодомор	914
5.3.4. Потьомкінська Шевченкіана (Франкіана, Довженкіана ...)	944
<i>Довге 200-річчя Тараса Шевченка</i>	945
<i>Президент і Каменярь: любов через посередників</i>	975
<i>120-річчя від дня народження Олександра Довженка</i>	984

5.3.4. Назад, до «спільної історії»: відзначення православних річниць та «відродження» православних пам'яток.....	989
<i>Св. Софія та Печерська лавра: невдале повзуче захоплення під шум ювілею.....</i>	990
<i>Останнє «спільне свято»: 1025-річчя хрещення Київської Русі.....</i>	998
5.4. Висновки про політику пам'яті президента В.Януковича	1012
5.4.1. Загальна характеристика політики: «стратегічні дилеми»	1012
5.4.2. Оцінка політики В.Януковича за стандартними критеріями	1017

ДОДАТКИ

Додаток 1. Політична аргументація в указах Л.Кучми з політики пам'яті	1019
Додаток 2. Політична аргументація в указах В.Ющенко з політики пам'яті	1040
Додаток 3. Політична аргументація в указах В.Януковича з політики пам'яті	1075
Література.....	1083
Список скорочень	1106
Іменний покажчик	1109
Summary	1131

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.